

Vesel ju odžene na varno.

„Ej, ti revica, ti!“ boža prestrašeno ovco.

„Ubožec, kje bi ti zdaj-le bil, ko bi se ne bil držal matere“, je govoril, pa pritiskal k sebi mlado jagnje, ki je je vzel v naročje.

Tudi vi, otročički, bodite radi pri svoji skrbni materi!

Tudi na vas prežé krvoločni jastrebi, ki bi vam radi z ostrimi kremplji iztrgali srce in dušam vzeli življenje. Taki jastrebi so hudobni tovariši in tovarišice; varni pred njimi ste pa le pri dobri materi.

Kdor matere se rad drži
Nesreče se mu bati ni,
A kdor potika se okrog,
Prestál še mnogo bo nadlog.

F.č.

Požigalec.

I.

Zrak je trepetal od neznosne vročine, soparica je pritiskala že cel mesec, in niti ponoči ni vročina ponehala. Puhtela je iz razžgane zemlje in prihajala z vetrom; po gajih je bilo vse mrtvo. Ptice so se z odprtimi kljuni skrivale po grmovju, in živega, veselega zvoka ni bilo čuti od nikoder.

Rakovčev Martin se je v tem času dolgočasil neusmiljeno; šole ni bilo, tovariši so bili razkropljeni po polju, kjer so s starši razbijali grude po njivah, a Martin ni imel nikakega opravila. Oče so hodili vsako jutro na delo v gozd, kjer so kosili resje, mati so bili pri bogatem kmetu na dnini, in tako je bil vedno čisto sam doma. Polegal je po senci, plezal na drevesa, a vsega se je bil že naveličal.

Vročega popoldne je zopet ležal na trati pred hišo in mislil, kaj bi počel. Prav ničesar ni vedel poprijeti. Gledal je predse, vzdahal in mislil.

Kar nenadoma skoči pokoncu in upre pozorno svoj pogled na domačo kočo. Velik pajek je napredel ob voglu veliko pajčevino, se motal po njej in ovijal muho, ki se je premeščavala semintje in piskala v smrtnem strahu. Martin je to nekaj časa opazoval, potem pa hitro segel v žep in prižgal žveplenko. Pogledal je okrog sebe, a nikogar ni bilo blizu. Koča je stala med drevjem zunaj vasi.

„Te-le pajčevine požgem“, je mislil samprisebi. „To gotovo ni nič hudega; mati bi storili isto.“ Pritaknil je žveplenko, in plamen se je popel bliskoma po steni, se zaganjal po goreči snovi vedno više, pojemal, pa zopet mogočnejše zaplapolal.

Martin je stal odprtih ust ob strani in ves zadovoljen opazoval ta prizor. Hkrati pa je ostrmel, se prestrašil, lice mu je obledelo, in nepopisna

groza ga je razburila. Plamen je lezel vedno bliže slamnati strehi. Kaj bo, če ne ugasne, vžge streho in vse bo zgorelo! Pogleda okrog sebe in vidi, da od gozda sèm prihajajo oče z veliko butaro smrečja na rami.

„Oče, hitro sèm, streha hoče zgoreti,“ zakriči Martin v obupnem strahu in vztrepeta po životu. Vrže se na zemljo in začne na vse sile klicati na pomoč. Oče so ga slišali in hitro, kakor bi jih nesel veter, drvili bliže. Ogenj je zašel v streho, ki se je pri kraju hitro vnela in v hipu je zaplapolala z rdečim, velikanskim plamenom.

Oče planejo k hiši, prislonijo lestvo in začnó otepati s smrekovimi vejami po ognju, a zaman. Kot bi trenil, je bila vsa streha v plamenu. Od vseh strani so prihiteli ljudje in začeli gasiti, a ogenj se je širil vednobolj. Kar je že bilo v ognju, tega ni bilo mogoče rešiti; z močnimi kljukami so potegnili ljudje gorečo streho raz hišo in izkušali pogasiti ogenj.

Martin je zbežal v gozd ves preplašen in kot divji. „Kaj bo z njim, ako ga dobé oče! Zažgal je hišo, ah, Bog, kaj bo?“ Silen strah ga prevzame, srce mu jame močno utripati, glava mu gori bojazni in groze, in nekaj strašnega, nekaj, kar ni vedel, kaj bi bilo, ga je pretresalo.

Bežal je še vedno. Že je bil v gozdu, a zdelo se mu je, da ga nekdo preganja, in v tem novem strahu je brez sape drvil čez grmovje, butal ob drevesa, padal, a še vedno tekel — — —. Po griču navzgor, po peščenih robovih zopet v gozdne prepade, zopet navzgor, vedno naprej in naprej! Slednjič omahne kot mrtev na tla, utrujen do smrti od vročine in strahu.

Črno se mu je delalo pred očmi, in obležal je nepremično. Ni mogel nič misliti, navdajala ga je samo zavest, da je storil nekaj strašnega, in da ga čaka kazen, kazen — — —.

Ves trepetajoč se je splazil po vseh štirih pod bližnji grm, se zaril vánj in tako ždeč prebil do noči. Temne sence so vstajale iz prepadov, na oni strani, kjer je zašlo solnce, je rdelo in se bleščalo nebo, na drugi strani pa so bili razkropljeni črni oblaki. Vstal je iz grmovja in pogledal v dolino. Ognja ni videl nikakega več, a na onem mestu, kjer je stala domača hiša, je štrlelo nekaj črnega v zrak.

„Zgorelo je vse, ah, ubogi oče, uboga mati, kaj sem storil!“ Vrgel se je zopet na zemljo in pričel obupno ihteti. Jokal je pretresljivo, in v gozdni samoti je nekako grozno odmevalo njegovo jadikovanje. Ves utrujen je zaspal pod grmovjem.

Ko se je zbudil, je vladala okrog črna tema; v prvem hipu ni vedel, kje je. Polagoma se pa spomni na včerajšnji dan; spomni se, da je zažgal in zbežal potem v gozd. Zopet ga navda pekoč kes, groza ga je te strašne teme, in samega strahu bi se najrajši vdrl v zemljo. Kar začuje na nebu votlo bobnenje; pogleda, a vsepovsod črno in grozeče. To temino v istem hipu prereže krvav blisk, rohneče zagrmí in po drevju završi veter. Martinu same groze zastane srce, ne upa si dihati, samo drhti in solze se mu ulijejo po licu. Zopet blisk in grom — — —. V debelih kapljah začne padati dež; vedno hitreje, vedno močnjeje — — —. Ostri, zaviti bliski trgajo nočno temo,

v curkih lije s črnega neba, vrši po drevju, poka po zemlji, da je Martin polmrtev same groze. Ne upa si črhiniti; tiho ječi in drhti.

Ves prezebel, ves moker čaka, da poneha nevihta, da izgine črna tema in zasine dan. A ni nehalo liti na zemljo; kot pošasti so vihrala in šumela drevesa, in zamolkel grom mu je bil na ušesa. Cela večnost se mu je zdela ta grozna noč; nobene pomoči ni, grizoč črv mu gloje v prsih, češ, da je sam kriv vsega.

Slednjič vendar poneha naliv, beli dan zasine iznad gor, a nebo je bilo še vedno zagrnjeno z mračnimi oblaki. Vstane pokoncu in se ozre v dolino; tamdoli leži megla, in videti ni ničesar. Martin se že hoče vrniti domov, a strah mu zadržuje korak. Kaj bodo rekli starši? Kaj je on zakrivil? Kakšen greh je to! V kakšno gorje in žalost je pripravil ubogo mater! In začel je zopet jokati.

Bil je že dolg dan, a Martin je stal še vedno na istem mestu. Kar začuti glad v želodcu, a kje bi našel kruha? Odide naprej in začne iskati po šumi borovnic. Najde jih in začne zobati, a lakote ne more pregnati. Bati se jame zopet noči; nekam med ljudi mora, a kam? Domov si ne upa, tam ga čaka kazen, huda kazen. Morda ga že iščejo orožniki, da ga odpeljejo v strašno ječo! Tega se hudo prestraši. Ne, skriti se mora, pobegniti iz tega kraja, iti nekam, kjer ga nihče ne pozna! Gre po gozdu naprej; dež jame zopet kapljati. Martin je bil že moker do kože, in mraz ga je pretresal. Brez misli, ne vedoč kam, tava naprej. Pekoča bolečina na nogah ga primora, da se ustavi. Pogleda in vidi, da ima obe nogi opraskani do krvi; ostro trnje in pesek se mu je zajedal v kožo. Vedno hujše ga je skelelo; sede in počiva dolgo. Glava mu je polna žalostnih misli. Kakšno strašno nesrečo je storil, kaj bo z njim? Ostal je dolgo tam in se oziral predse na drevo, kjer je skakal razposajeno gozdni ptiček. In Martin si je mislil: Ah, da sem jaz ta-le ptiček; nobenih skrbi bi ne imel, tako pa Bog ve, kaj me še čaka!

II.

Deževalo je neprestano ves dan. Temne sence so že gledale na zemljo, ko je Martin sopeset vstal, in strah pred nočjo mu je dal novih moči. Vkljub bolečinam v nogah se je plazil naprej; padal je že mrak, ko je došel na vrhunec gore. Na drugi strani je opazil nekaj kmetских hiš in jo mahnil proti njim. Padala je že noč, a došel še ni nikamor pod streho. Kaj bo, če bo moral zopet prenočevati na prostem! Blodi naprej in pred seboj zagleda belo zidovje samotne kmetije. Tihotapi bliže — vse tiho — luči ni bilo več v sobi, in nobene žive duše pokoncu. Gre okrog hiše, kjer je stal na drugi strani skedenj. Po prstih stopa po nekakih stopnjicah navzgor. Pride do svisli, kjer je bilo seno, gre noter in se zakoplje vanj. Zaspil trdno in spi, kot da ga je kdo ubil.

Glasno govorjenje ga prebudi drugi dan iz sanj. Odpre oči in vidi pred seboj dva človeka. Dolg fant je stal pred njim in govoril postarnemu možu, ki je stal ob strani:

„Bog ve, kje se je vzel; menda se je ponoči priklatil od nekod. Vse jutro že spi kot stепен.“

„Čudno res, kaj ga je prineslo v takem vremenu.“

Tedaj se je ozrl dolgi fant na Martina in opazil, da se je že prebudil. Zakriči nad njim: „Hej, kdo pa si ti? Kako ti je pa ime?“

Oba sta zrla v napetem pričakovanju vânj. Martin se še ni popolnoma zavedel in je še vedno molčal.

„Govori no, če te je Bog dal! Povej, kaj bi rad pri nas?“ Martin se skloni pokoncu in skremži usta.

„Ali bi rad pri nas ostal? Za pastirja te že vzamemo“, vikne postarni mož. Martin pokima z glavo; prišla mu je namreč misel, da bi bilo res najbolje, če služi tukaj za pastirja.

„No, pa dobro, a vstani vendar in povej, kako ti je ime!“

„Martin! Iz doline sem in bi rad služil.“

Onadva sta še dolgo silila z vprašanji vanj, in Martin jima je odgovarjal; povedal seveda ni, zakaj je pobegnil od doma.

Tako se je zgodilo, da je postal Martin v gorah pastir. Izvedel je, da je postarni mož hišni gospodar, dolgi fant pa hlapec. Razen teh dveh je bil še v družini odrasel sin, ki se Martinu že na prvi mah ni prikupil s svojim zaničljivim smehom. Hišna gospodinja je bila že priletna žena; Martin jo je imel rad, ker se mu je vedno smehljala.

Na paši pa se mu ni godilo dobro; na vse strani so mu uhajale ovce, in kadar so šle za gobami, jih ni bilo moč udržati. Nekoč ni prignal zvečer vseh ovc domov; takoj ga je prijel domači sin za ušesa, in moral je z njim po ovco. Služil je že teden dni, ne da bi se mogel privaditi službi. Oj, kako je želel po domu, po materi, a strah pred kaznijo ga je zadrževal.

Na paši se mu je nekega dne pripetila velika nezgoda. Pasel je po bregu ovce kot po navadi; nad njim se je utrgala skala, morda jo je kdo še sprožil, pribobnela je v njegovo čredo in eni izmed ovc odbila nogo. Seveda se je vsa krivda pripisovala njemu. Oni večer je bil zanj strašen; domači sin je rohnel nad njim in ga tolkel s pestmi. Martin se je izgovarjal sicer, da on ni kriv, a vse zastonj. Ves stепен je šel zvečer spat na svisl, s trdnim sklepom, da drugi dan uide domov. „Naj bo, kar hoče“, si je mislil, „hujše se mi doma ne more goditi, kakor tu.“

Drugi dan na vse zgodaj jo je res popihal. Proti večeru se je bližal domačemu kraju, kjer je stala očetova hiša. Prišel je bliže, a pogorišča ni bilo nikjer videti. Na onem mestu pa se je dvigala domača hiša z lepo novo streho.

Stopi v vežo; nasproti mu pridejo mati.

„O ti nesrečni otrok ti, kje si pa hodil? Mislili smo, da si se izgubil za vedno.“

Martin je skočil k materi in solznih oči začel prositi: „Mati, odpustite mi, nikdar vam ne bom več delal žalosti, priden bom; mati, odpustite mi!“ lhtel je, krčevito vzdihal in se samega joka ni mogel držati pokoncu.

„Zdaj je že vse dobro, da nam le ni pogorela hiša, temveč samo streha. Dobri sosedge so jo zopet postavili.“

„Mati, vedno vas bom ubogal!“

„Ne kriči tako, oče so te šli že včeraj iskat. Drugi dan po ognju so bili res strašno jezni; zdaj jih je pa jeza minila. Le žalost, kje si, jih je gnala, da so te šli iskat.“

Zvečer so se oče vrnili in so se silno začudili, da je Martin že doma.

„Ti malopridnež ti, le glej, da boš odslej boljši; v kakšno žalost si nas pripravil!“

Martin se je res poboljšal. Nikdar ga nisi videl brez dela; lenobo je sovražil na sebi in na drugih. Zdaj je umel, da je človek brez dela res vsega zmožen. Nova streha na hiši mu je bila v nauk, kolikorkrat se je ozrl nanjo.

Konstantin.

Nalášč ne!

Spisal Vaclav Kosmak. Preložil Jožef Gruden.

Podolski gospod župnik je bil že v letih pa vrhutega še bolehen. Imel je navado, da je po obedu malo zadremal. Pa kadar je baš najslaje spal, kakor bi med lizal, so začeli vselej ti zloglasni pastirji pokati z bičem pod samim oknom, da je ves prestrašen poskočil kvišku. Krog župnišča je držala pot na občinski pašnik, kamor so gonili dečki konje in krave na pašo.

Kako si pomagam? je premišljeval gospod župnik. Če jim prepovem pokati — bodo vendar pokali — še nalášč. Že vem, kaj naredim!

Drugega dne je stopil gospod župnik zoper svojo staro navado po obedu med vrata ter je čakal, da priženó dečki na pašo. Kmalu je bilo slišati pokanje po vasi, bližalo se je, dokler niso prišli dečki do župnišča. Zagledajo gospoda župnika, se ustrašijo, denejo bič pod pazduho, se odkrivajo ter enoglasno kriče: — Hvaljen bodi Jezus Kristus!

Gospod župnik pokimava v odgovor z belo glavo ter smeje se zakliče: — Počakajte!

Dečki zakriče: — Zakaj? ter se obrnejo zvedavo proti župnišču.

Raca na vodi, reče gospod župnik, kdo vas je naučil tako pokati? Kar sem živ, še nisem slišal takega pokanja. Kdor bo jutri najlepše pokal, dobi čepico hrušek.

Dečki se spogledajo, in vsak meni, da mora jutri dobiti hruške.

— Jakec, reče Brodarjev Francek, jutri me pa ne prekosiš!

— Oho! se pohvali Jakec. Jaz imam boljši bič. Boš videl!

— A jaz si svojega še posebno pripravim!